

Per a Mira, el problema nacional és un dels més actuals i complexos

/Francesc i Ciscar

«El problema: no tenir nació»

Joan F. Mira prepara ara, sense pressa, una novel·la ambientada a València, entre joyciana i cervantina. Acaba, però, de publicar un assaig intítulat «Crítica de la nació pura», un títol irònic i polemitzador que amaga un text oportú, necessari i brillant, una reflexió sobre el nacionalisme que és, també, una visió del món.

Només la inquietud intel·lectual pot explicar la gran activitat interdisciplinària de Joan Francesc Mira, catedràtic de grec a Castelló, antropòleg, articulista, novel·lista vocacional i, també, assagista. Ha realitzat i ha coordinat estudis sociològics i antropològics, ha escrit novel·les i llibres de narracions com *El bou de foc* (1974), *Els cucs de seda* (1975), *El desig dels dies* (1981) i *Viatge al final del fred* (1983). Guanyador de la recent edició del Premi Joan Fuster d'assaig, ara publica *Crítica de la nació pura*.

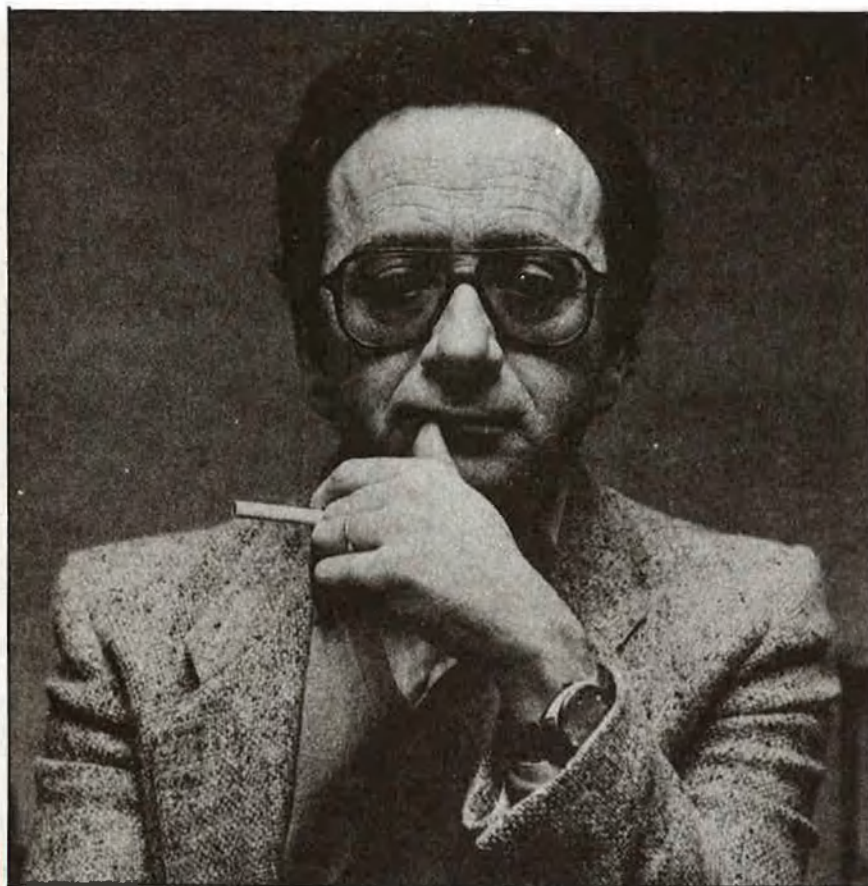
Adrià BELTRAN

Pregunta.-Hi ha al teu llibre una base substancial d'antiestatalisme...

Resposta.-Jo partesc d'una espècie de declaració d'independència mo-

ral. Recordeu que un patriarca de la Renaixença demanava una declaració d'independència literària. Jo plantejo no estar pensant sempre en termes d'Espanya. És clar que hi ha una realitat dins la qual cal buscar les solucions, però cívicament i moralment tenim l'obligació de mirar les coses des d'un altre punt de vista. En un capítol del llibre explique com la frontera estatal s'ha convertit en una espècie d'àmbit exclusiu de pràctica de la virtut moral. Ens diuen que hem de ser solidaris amb els gallecs o els andalusos i que no podem ser-ho, si més no en la mateixa mesura, amb altres pobles de fora de la frontera. Això s'ha de combatre.

P.-¿I el punt de partida del teu assaig? Fas referència a la necessitat de pertànyer a un grup bàsic d'identitat

/ Francesc i Ciscar

«Per a l'existència de la nació, és bàsica l'existència d'una societat complexa, urbanitzada, moderna...»

i ho relaciones amb la necessitat de dignitat...

R.-Sempre hi ha, en cada societat, un grup bàsic d'identitat, un grup que et defineix més que els altres. En cada època històrica i cada circumstància social té unes característiques, però sempre existeix. En alguns casos hi ha situacions de confusió i de conflicte. És aleshores que es produeix la síndrome de falta d'identitat: humiliació, automenyspreu... I, ¡alerta!, no tracte de mitificar aquesta necessitat d'identitat. Em limite a constatar una realitat que observe. L'ideal, per tant, és que el de la identitat deixi de ser un problema, gràcies a la seua resolució. La nació és com els diners, el problema és no tenir-ne.

P.-*La teua aproximació a la nació no és, així, merament històrica...*

R.-La meua aproximació és fonamentalment antropològica, i jo no deslligues l'antropologia de la història. El fenomen «nació», com una de les formes de viure en societat, apareix a Europa i, en el moment actual, mostra una clara tendència a

universalitzar-se. La immensa majoria de les poblacions humanes d'avui tendeixen a autoidentificar-se en termes nacionals. Un terme, el de nació, que s'utilitza per a definir realitats molt diferents.

P.-*¿Quina és, doncs, la nació que tu critiques?*

R.-Bé, el títol té una càrrega d'ironia. El que faig és afirmar que no hi ha un concepte unívoc de nació. La paraula nació és més un terme que un concepte. N'hi ha, si tu ho vols, un concepte històricament originari que s'ha anat eixamplant. Si en un moment es va introduir la identificació de l'estat amb la nació, ara hi ha països postcoloniales que, no sols intenten construir un estat a la manera europea, sinó que volen també convertir-lo en un àmbit nacional, és a dir, en un àmbit d'identitat, i no sols política, sinó també cultural.

P.-*Això ens du a una de les aportacions més sorprenents del teu llibre: allò de la nació política i la nació cultural.*

R.-La meua hipòtesi és que a Europa es formen primer les nacions

El que jo entenc per nació política és un àmbit bàsic de fidelitats.

culturals, la qual cosa no vol dir que una nació cultural produeixi necessàriament una nació política. El que jo entenc per nació política és un àmbit bàsic de fidelitats, de lleialtats. A França, per exemple, s'ha aconseguit quasi el procés contrari, l'estat-nació ha estat pràcticament capaç de crear una nació cultural. El procés, per tant, sempre és possible en els dos sentits. El problema ve quan el que hi ha és una situació de conflicte. Quan no han estat liquidades les nacions polítiques sense estat o no han aconseguit suficient grau de sobirania.

P.-*I aquest és el cas de l'Estat espanyol...*

R.-Llevat de la major part dels bascos, una part notable de catalans i una part mínima de valencians, gallecs o canaris, Espanya és una nació política. La major part de la població té un concepte bàsic de fidelitat, de lleialtat, d'àmbit espanyol. Ara bé, Castella només ha aconseguit convertir Espanya en una nació política parcialment. Perquè, ¿fins a quin punt ha aconseguit homogeneïtzar les formes de vida, d'expressió, lingüístiques...? ¿Fins a quin punt ha aconseguit fer una nació cultural? Crec que no s'ha arribat, ni de bon tros, tan lluny com a França.

P.-*¿Això vol dir que el procés és reversible?*

R.-Efectivament. Però no crec que ho pugui ser si es manté només en el nivell de la nació cultural. El conflicte no es pot mantenir indefinidament, i s'ha de resoldre en un sentit o un altre. Els valencians ens trobem precisament en aquesta situació.

P.-*Quan parles de nació política, no parles d'un tipus concret d'organització estatal, d'independència...*

R.-La diferència clàssica ha estat sempre entre estat i nació. Jo, per contra, parlo d'estat, de nació política i de nació cultural. Una nació política té una capacitat de resistència i de manteniment, inclús si no té un estat propi. La sobirania política total no és indispensable per

al manteniment de la nació política. Sí que ho és tenir la «quantitat suficient d'estat». Els txecs i els eslovacs per exemple, encara que no tinguen un estat independent diferent, poden continuar sent txecs i sent eslovacs. Es tracta de tenir la suficient capacitat de decisió interna. Cosa que és molt difícil en un estat on hi ha una nació dominant, on una part defi-

Hi ha, finalment, pel que fa a aquest aspecte, el gran problema de com definir Espanya si no és en conjunt. Si en llevàvem Euskadi, els Països Catalans, Galícia... allò que en quedaria no té un nom autoidentificador. La nació més important de la península és incapaç de definir-se en termes propis. Ho ha de fer absorbint, incorporant i ocupant.

«Els valencians tenim un problema nacional»

/ Francesc i Ciscar

neix el tot, com és avui el cas de l'Estat espanyol. Un exemple contrari és Iugoslàvia, on cap de les nacions iugoslaves no defineix el caràcter global de l'estat. S'hi dona una juxtaposició.

P.-Això implica, d'alguna manera, una territorialitat...

R.-Evidentment. En parlar de la diferència d'ètnies i nacions, ho explique molt clar amb un exemple. Els *Chicanos*, als EUA són una ètnia. A Puerto Rico, en canvi, constitueixen un problema nacional. D'altra banda, els bascos, que no han tingut mai un estat propi, han passat de ser una «espècie de tribu» —i perdona'm la generalització— a ser una nació política indiscutible.

P.-¿I els Països Catalans?

R.-Constitueixen una nació cultural indiscutible. Avui i, possiblement, en cap moment, no són una nació política. La qual cosa no vol dir que no puguem arribar a ser-ho, perquè la impossibilitat de ser-ho ha estat l'efecte d'una dominació.

P.-¿T'allunyes, així, de les teories essencialistes de la nació?

R.-Absolutament. Jo crec que el projecte nacionalista ha de passar pel reforçament de la identitat col·lectiva, sense renunciar a explicitar les bases unitàries de les característiques nacionals. S'ha de fer valencianisme polític, autèntic i coherent valencianisme polític. És l'única manera de fer antiespanyolisme.

Mirar amb llibertat

F. P. M.

És ben lògic que els països que sofreixen el fet nacional propi com a problema donen uns tipus de ciutadà que s'interroguen sobre el particular i que, entre ells, n'isquen encara uns altres que miren de transcendir el conflicte que els preocupa per generalitzar-lo, en el conjunt del que representa, arreu, l'existència de nacions distintes, les seues relacions de domini i subjecció.

Els Països Catalans no n'han estat una excepció, i han produït una bibliografia que, a grans trets, es pot dividir en dues seccions: els papers sobre els Països Catalans i els que miren més enllà. Alguns autors «clàssics», com ara Pi i Margall o Rovira i Virgili, s'endinsaren en les dues direccions. El segon, sobretot, com a historiador.

En tota aquesta bibliografia, *Crítica de la nació pura* inaugura una nova visió, amb un rigor i una riquesa de matisos envejables. L'autor ho encerta plenament, en separar-se de la simple visió històrica i, alhora, en plantejar-se els seus interrogants (cal no oblidar que és un assaig en el sentit més real del terme), es pot dir que amb una àmplia llibertat, sense prejudicis. És a dir, tractant de recollir visions diverses, aplegades en anys de recerca, i de transformar-les en una interpretació personal, de vegades en una resposta.

Aquest llibre té una punta incisiva, una voluntat de provocar un debat viu (llegiu especialment el darrer capítol) i, sobretot, actual. Al capdavant, un debat que col·labore a resoldre conflictes i, més que res, a proveir les noves generacions d'unes perspectives crítiques, més enllà dels vells textos canònics.

Crítica de la nació pura ha de desvetllar polèmica (ja en desvetlà en el jurat que li donà el Premi Fuster), perquè no és plantejada amb esquemes acadèmics, tot i que és realitzada amb exigència i exactitud. Llegir-la és una aventura intel·lectual i política, un viatge pels reflexos ideològics d'un dels grans conflictes, permanentment viu i sangant, de la vida dels pobles.